

**Palvelualojen
ammattiliitto**

Servicefacket

Lausunto

14.03.2023

Asia: VN/17836/2022

Lausuntopyyntö tartuntatautilainsäädäntöön esitettyjä kehitystarpeita koskevasta muistiosta / Social- och hälsovårdsministeriet begär utlåtande om en promemoria om utvecklingsbehoven i fråga om lagstiftningen om smittsamma sjukdomar

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Lausunnon antajasta:

PAM ry on Suomen toiseksi suurin ammattiliitto ja edustaa yksityisillä palveluilla työskenteleviä. Kaikista työllisistä yli puolet työskentelee yksityisissä palveluissa. Palvelualojen osuus Suomen bruttokansantuotteesta on hieman yli 50 prosenttia. Koronapandemian aikana tartuntatautilain muutoksilla säädeltiin erityisesti palvelualoja edustavien ravintoloiden, kahviloiden, baarien, ravitsemisliikkeiden, hotellien ja kylpylöiden aukioloa sekä toimintaa kokonaisuudessaan.

VN/17836/2022

Lausuntopyyntö tartuntatautilainsäädäntöön esitettyjä kehitystarpeita koskevasta muistiosta

Palvelualojen ammattiliitto PAM (jatkossa PAM) on jättänyt vuosien 2020–2023 aikana

26 lausuntoa liittyen tartuntatautilakiin ja siihen tehtyihin väliaikaisiin muutoksiin. Pandemia-ajan lausunnoissaan PAM on nostanut esille ennen kaikkea uusien, työntekijän asemaa ja työturvallisuutta tukevien, mallien luomisen osaksi tartuntatautilain tarkoittamia poikkeustilanteita.

PAM haluaa lausunnossaan kiinnittää huomiota seuraaviin kokonaisuuksiin, jotka tulisi nyt kommentoitavana olevassa muistiossa ja myöhemmin lain uudistamisessa ehdottomasti tulla huomioituksi:

1. Poikkeustilanteita varten on luotava uusia tukitoimia mahdollisten rajoitusten varalle
2. Työntekijöiden turvallisuuden takaaminen poikkeustilanteissa
3. Päätösten yhdenvertaisuuden takaaminen

-
1. Poikkeustilanteita varten on luotava uusia tukitoimia mahdollisten rajoitusten varalle

PAM katsoo, että pandemiaan varautuessa työttömyysturvaan perustuvasta mallista pandemia- ajan ainoana tukimuotona on päästävä eroon, sillä siinä siirtyy vastuu koko yhteiskuntaa koskevasta kriisistä satunnaisten ammattiryhmien työntekijöiden piikkiin. PAM katsoo myös, että pandemia-aikana työttömyysturvan viiden päivän omavastuusta olisi luovuttava välittömästi, jotta lomautetuksi tai työttömäksi jäävät saavat välittömästi toimeentuloa jostain. PAM katsoo, että samoin työttömyysturvan enimmäismäärän laskeminen on keskeytettävä pandemia-aikana. Nämä edellä mainitut mallit tulee huomioida tartuntatautilain muutoksia tehdessä, jotta voidaan varmistua, ettei koronapandemia aikainen tilanne toistu.

Muistion pääkohdassa 3.2.2 Työntekijöiden asema toimintaa koskevien rajoitusten yhteydessä, on avattu sitä problematiikkaa, ettei tartuntatautilaissa tällä hetkellä käsitellä työntekijöiden asemaa rajoitustilanteessa tai muutoinkaan vaikka laki käsittelee työn tekoa itsenäisenä elementtinä. PAM pitää välttämättömänä, että lain uudistamisen yhteydessä määritellään myös työoikeudellisia seuraamuksia laajemmin.

Laajemmin avattuna, PAM haluaa muistuttaa, että suoraan rajoituksista kärsineille ravintola-alan työntekijöille ei rakennettu yhtäkään pakettia koko pandemian aikana. Sen sijaan pandemia-aikana yrityksille rajoitusten aiheuttamia menetyksiä korvattiin erilaisilla tuilla. Nämä tuet ovat pitäneet yrityksiä pinnalla ja tukeneet siten työpaikkojen säilymistä. Tämä on hyvä saavutus. Sen sijaan työntekijät jätettiin tässä tilanteessa kohtuuttoman asemaan, kun heidän tilanteensa hoitamisessa luotettiin sosiaaliturvaan, joka on rakennettu elämään kuuluvien tavanomaisten riskien varalle. Vaikka lomautusjärjestelmä ja työttömyyskassat toimivat koronapandemian alkuvaiheessa joustavana ensiapuna, pandemian jatkuessa kriisitoimialojen toistuvat lomautukset sekä irtisanomiset aiheuttivat alojen työntekijöille liiallisia menetyksiä.

PAM katsoo, että työttömyysturva on väärä väline tilanteessa, jossa henkilöllä ei ole mitään tosiasiallista mahdollisuutta hakea töitä, kun koko toimiala suljetaan. PAM haluaa muistuttaa, että matalapalkkaiselle työntekijälle työttömyyden aiheuttama romahdus tuloissa oli ja on merkittävä. Ravintola-alan kokoaikaisen työntekijän 2000 euron keskipalkasta ansioturva on noin 1300 euroa. Verojen jälkeen siitä jää käteen noin 1000 euroa.

Tästä syystä PAM katsoo, että tartuntatautilakiin on lisättävä mekanismi laajoista rajoituksista kärsivillä toimialoilla työskentelevien työntekijöiden ansionmenetysten kompensointiin. Ideaalitulanteessa tällainen mekanismi toimisi siten, että yritykset jatkavat palkanmaksuaan normaaliin tapaan ja hakevat korvausta palkkakuluista esimerkiksi valtiokonttorilta, joka välittää tuen reaaliajassa. Näin varmistetaan työntekijöiden ennustettava toimeentulo sekä säilytetään työnantajan ja työntekijän välinen yhteys, joka nopeuttaa kriisitoimialojen palautumista, kun rajoitustoimista voidaan luopua.

Lisäksi tartuntatautilakia päivitettäessä on huomioitava, että työttömyysjakson alun omavastuupäivät aiheuttavat ansioiden menetyksiä, kun niitä ei erillisillä päätöksillä poikkeusaikana poisteta. Esimerkiksi useimmilla koronapandemian aikaisilla kriisitoimialoilla työskenteli pääosin matalapalkkaisia työntekijöitä, joiden kohdalla lomautuksen tai irtisanomisen aiheuttama ansioiden menetys ei tarkoita vain tarvetta sopeuttaa omaa taloutta vaan välitöntä toimeentulokriisiä. Kokonaisia toimialoja koskevia rajoitustoimia asetettaessa tulee ottaa huomioon, ettei niiden työntekijöillä ole lomautuksen aikana tai irtisanomisen jälkeen tosiasiallista mahdollisuutta hakea uutta työpaikkaa, sillä heidän koulutustaan ja osaamistaan vastaavat työpaikat ovat rajoitustoimien kohteena ja muidenkin toimialojen mahdollisuus rekrytoida uusia työntekijöitä on todennäköisesti alentunut. Näin ollen työttömyysturvajärjestelmä, jonka korvaustaso on suunniteltu vakuutusluonteensa ohella kannustamaan uuden työn löytämiseen mahdollisimman nopeasti, näyttäytyy täysin kohtuuttomana eikä sovellu pitkäaikaisen poikkeustilanteen korvaamiseen.

PAMin arvion mukaan työntekijöiden ansionmenetykset koronapandemian takia aiheutettujen rajoitustoimien aikana olivat pelkästään ravintola-alan osalta satoja miljoonia euroja. Arvio tehtiin irtisanomista tai lomautusta edeltäneiden palkkojen ja ansiosidonnaisen työttömyyspäivärahan erotuksena. Lopullisia ansionmenetyksiä laskevat lomautettujen ja irtisanottujen työntekijöiden vastaanottamat muut etuudet kuten asumistuki ja toimeentulotuki. Kriisitoimialojen työntekijät joutuivat PAMin kyselyiden perusteella purkamaan säästönsä sekä turvautumaan läheisten apuun

valtavassa mittakaavassa samalla, kun yrityksille jaettiin yli miljardi euroa pelkästään kustannustukina ja sulkemiskorvauksina.

Lyhyellä aikavälillä kriisitoimialojen työntekijät kantavat siis kohtuuttoman osan tartuntatautien aiheuttamasta taloudellisesta riskistä, jos muutoksia tartuntatautilakiin ei tehdä jo nyt tulevaisuuden potentiaalisia pandemioita varten. Yrityksille jaettavista koronatuista ei myöskään saada toivottua hyötyä, kun yritysten on kriisin jälkeen vaikeaa rekrytoida työntekijöitä toiminnan jatkamiseksi. Työntekijöiden ansionmenetysten riittävä kompensointi nopeuttaisi näin ollen kriisitoimialojen palautumista, kun rajoitustoimista voidaan luopua. Ilman esitettyjä muutoksia on pandemiatilanteissa mahdollisena seurauksena myös pidemmällä aikavälillä kriisitoimialojen työvoimapula, kun työntekijät siirtyvät pois turvattomiksi koetuilta toimialoilta, kuten nyt koronapandemian aikana nähtiin muun muassa matkailu- ja ravintola-alan kohdalla.

Haluamme tuoda myös esille, että kuten koronapandemian tukipolitiikan arviointiraportissa huomioidaan

(https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/164089/TEM_2022_39.pdf?sequence=1&isAllowed=y), Suomi oli poikkeus verrokkimaiden, muiden pohjoismaiden, Saksan ja Britannian, joukossa siinä, ettei täällä hyödynnetty koronapandemian aikana suoria palkkatukia, jotta työttömyydeltä ja työvoiman siirtymältä pois kriisialoilta vältyttäisiin. Suomalainen lomautusjärjestelmä oli raportin mukaan myös työntekijöiden tukemisessa huomattavan kitsas verrokkimaiden toimiin verrattuna. Tämä vahvistaa näkemystä siitä, että koronapandemian taloudellisten vaikutusten suurimpina kärsijöinä Suomessa olivat kriisitoimialojen pienituloiset työntekijät.

2. Työntekijöiden turvallisuuden takaaminen poikkeustilanteissa

PAM katsoo, että keskeistä pandemiatilanteessa työsuojelun näkökulmista tulee olla vaarojen ja riskien arvioinnin välitön päivittäminen. Tämän vuoksi PAM esittää, että tartuntatautilaissa tulee työntekijöiden suojelun näkökulmasta olla viittaus työturvallisuuslakiin.

PAM katsoo, että pandemiatilanteessa tulee työturvallisuuden keskiössä olla myös yhteistyö työterveyshuollon kanssa. Tämä on merkittävää, jotta jokaisessa potentiaalisessa pandemiatilanteessa määritellään uudelleen työturvallisuus työterveyshuollon asiantuntemuksen avulla tehtävän vaarojen ja riskien arvioinnin kautta. Tätä varten tulee tartuntatautilaissa myös

tehdä viittaus työterveyshuoltolakiin. Turvallisuuden lisäksi tällä varmistetaan mahdollisuus siirtää yksilö toiseen tehtävään riskin pienentämiseksi työterveyshuollon puoltamalla lausunnolla. Tältä osin PAM katsoo, että muistion sivulla 9 oleva kappale Työterveyshuollon ja yksityisen terveydenhuollon rooli tartuntatautien torjunnassa, on hyvä alku, mutta tätä muistion osuutta tulisi vielä täydentää työturvallisuus paremmin huomioiden.

Tämän lisäksi PAM pitää oleellisena, että muistion pääkohdassa 3.2.2 Työntekijöiden asema toimintaa koskevien rajoitusten yhteydessä mainitun mukaisesti, on uudistusyössä otettava huomioon mahdollisten suojainten tai suojarusteiden käyttömahdollisuudet sekä luoda lainsäädännössä mahdollisuudet pandemiatilanteessa harkita erilaisten rajoitustoimien tehokkuutta eri tartuntariskin omaavissa toiminnoissa. Kuten myös muistiossa tuodaan esille, on laissa huomioitava että, työhön liittyvien rajoitusten tarpeellisuuden arvioinnissa on otettava huomioon, että tartuntataudit voivat levitä työntekijöiden keskuudessa myös muissa tilanteissa kuin suoraan työhön liittyvissä tilanteissa eli esimerkiksi vapaa-ajalla.

Turvallisuuden osalta PAM pitää myös tärkeänä, että muistiossa otettaisiin jo ennakoivasti huomioon yhtenäisen viestinnän ja ohjeistuksen merkitys esimerkiksi rajoitustilanteessa. Yrityksille tulee luoda riittävät mahdollisuudet perehdyttää henkilökuntaansa esimerkiksi suojauskäytännössä ja tässä viestinnässä tulee hyödyntää myös työmarkkinajärjestöjen osaamista monikielisyys ja monikulttuurisuus huomioiden.

Lisäksi PAM katsoo, että nykyistä 48 pykälää tulisi uudistaa siten, että tartuntataudeille alttiiden potilaiden ja asiakkaiden kanssa työskentelevälle henkilöstölle on helposti, maksuttomasti ja työajalla saatavana mahdollisimman kattava rokotesuoja.

Osana muistiota koemme tarpeelliseksi myös huomauttaa, että nykyisen tartuntatautipäivärahajärjestelmämme etuuksia tulee entisestään kehittää ja pitää huoli ettei järjestelmään kohdistu heikennyksiä. PAM haluaa muistuttaa, että koronapandemian aikana väliinpuotoajia olivat ne vaille tartuntatautipäivärahoikeutta jääneet työntekijät, joiden lapsen koulu tai päiväkotikiitos kuitenkin suljettiin eikä etätyömahdollisuutta ollut. Näiden tilanteiden ratkaisemiseksi tarvitaan toimeentulon turvaava säädös. Tartuntatautilakia kehittäessä tulee varmistaa, että polarisaatiota ei saa kehittyä niiden työntekijäryhmien välille, joilla joko on tai ei ole mahdollisuutta etätyön tekemiseen.

3. Rajoituspäätösten yhdenvertaisuuden takaaminen

Koronapandemian aikana PAM nosti useasti esille yhdenvertaisuuskysymyksenä muun muassa sen, että ravintoloiden rajoituksia ei katsottu osana alueellisia rajoitustoimenpiteitä kuin vasta aivan pandemian viimeisinä rajoituskausina. PAM katsoo, että tulevaisuudessa tartuntatautilain pohjalta tehtävien rajoitusten ja päätösten arvioinnissa tulee automaattisesti ottaa pohdintaan myös tehtävien rajoitusten yhdenvertaisuus ja päätöksen kerrannaisvaikutukset.

Muistion osiossa 3.2.1 Yksityisen elinkeinotoiminnan harjoittaminen pandemian aikana avaa hyvin tehtyjen rajoitusten epämääräisyyttä useissa eri tilanteissa. Tämän vuoksi muistion ehdottama tavoite lainsäädännöllisin keinoin varmistaa erilaisten toiminnanharjoittajien ja toimintojen yhdenvertainen kohtelu epidemiatilanteessa, jossa jouduttaisiin kohdistamaan rajoitustoimia elinkeinonharjoittamiseen, on erittäin kannattava. Myös huomio siitä, että laissa tulisi tarkemmin säädellä myös mahdollisten rajoitusten ulkopuolelle tulevat toiminnot sekä mahdollisuudet sulkujen sijaan rajoittaa osallistujamäärää, on erittäin kannatettava.

Muistiossa esitetään erillisen pandemialain luomista tartuntatautilain ohelle. PAM ei pidä tätä ongelmattomana lähestymistapana haastavaan aiheeseen vaan kuten muistiossa itsessäänkin tuodaan esille, on kahden erillisessä säätämisessä se riski, ettei mahdollisessa akuutissa tilanteessa välttämättä olisi täysin selvää, milloin sovellettaisiin tartuntatautilakia ja milloin pandemialakia. PAM katsoo, että tämä voisi entisestään lisätä alueellista eriarvoisuutta ja toimia yhdenvertaisen kohtelun heikentäjänä ja luoda epäselvyyttä lakien soveltamisesta. PAM pitää tärkeänä, että lain säädännön perustana on ennakoiva ja yhdenvertainen lainsäädäntö, jonka soveltamisessa ei tulevaisuudessa voi tapahtua samanlaisia epäselvyyksiä kuin koronapandemian aikana.

Helsingissä 14.3.2023

Palvelualojen ammattiliitto PAM ry

Annika Rönni-Sällinen

puheenjohtaja

Lisätietoja:

Eveliina Reponen

yhteiskuntasuhteiden vastaava

Reponen Eveliina
Palvelualojen ammattiliitto PAM ry